

НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПЛАН ЗА 2020 – 2022 Г. НА ИНСТИТУТА ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

Академични речници на българския език

Проект: Речник на българския език

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Диана Благоева

Участници: проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, доц. д-р Цветелина Георгиева, доц. д-р Надежда Костова, гл. ас. д-р Ванина Сумрова, гл. ас. д-р Атанаска Атанасова, д-р Михаела Кузмова, Светломира Манова

Анотация: Проектът е насочен към разработване на многотомния тълковен „Речник на българския език“ (<http://ibl.bas.bg/rbe/>), в който се представя в лексикографска форма лексикалното и фразеологичното богатство на българския език в неговото стилистично и функционално разнообразие. Лексикографското описание е с широк хронологичен обхват и включва периода от първата четвърт на XIX в. до наши дни. В издадените досега 15 тома (до буква Р включително) са разработени общо около 120 000 заглавни думи. Речникът предоставя комплексна информация за семантичните, граматичните и стилистичните особености на лексикалните единици, за тяхната употреба и за фразеологичния им потенциал, както и за произхода на заетите от други езици думи, и е предназначен за много широк кръг ползватели. Проектът се отнася към приоритетната област в изследванията на Института за български език *Академични речници на българския език*.

Резултати: Том XVII от „Речник на българския език“.

Проект: Български етимологичен речник

Звено: Секция за българска етимология

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Христина Дейкова

Участници: доц. д-р Христина Дейкова, гл. ас. д-р Симеон Стефанов, Красимира Фучеджиева

Анотация: „Българският етимологичен речник“ е единственото по рода си у нас фундаментално научно изследване на произхода на българската лексика от всички краища на българското езиково землище. В него се изяснява домашният или чуждоезиковият произход на широки пластове от речниковия състав на българския език, като се разкриват връзките на българския език и българския народ с други езици и народи – славянски, балкански, индоевропейски и неиндоевропейски, от най-древни времена до днес. Чрез етимологичните изследвания на българския език се хвърля

светлина с езикови средства върху генезиса на българския народ, върху неговата материална и духовна култура през вековете и върху историята му. Целите и резултатите от научноизследователската дейност по проекта са пряко свързани с изучаването и съхраняването на българското културноисторическо наследство. „Българският етимологичен речник“ има както фундаментално научно, така и научноприложно значение и се ползва от много други хуманитарни научни направления, от различни образователни и културни институции. Многотомният лексикографски труд се разработва в рамките на две от приоритетните направления на Института за български език – *Академични речници на българския език* и *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: Том IX /свезки от „Български етимологичен речник“.

Проект: Европейска лексикографска инфраструктура (European Lexicographic Infrastructure – ELEXIS)

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Институт „Йожеф Стефан“, Словения (координатор); Лексикал компютинг, Чехия; Институт за нидерландски език, Нидерландия; Университет „Сапиенца“, Италия; Ирландски национален университет, Ирландия; Австрийска академия на науките; Център за дигитална хуманитаристика, Белград; Изследователски институт по лингвистика, Унгарска академия на науките; Нов университет в Лисабон, Португалия; К речници, Израел; Институт за компютърна лингвистика „А. Замполи“, Италия; Дружеството за датски език и литература, Дания; Университетът в Копенхаген, Дания; Университетът в Трир, Германия; Институт за естонски език, Естония; Кралска испанска академия.

Срок: 01.02.2018 г. – 31.01.2022 г.

Финансиране: Европейска комисия

Ръководител: проф. д-р Светла Коева (Секция по компютърна лингвистика)

Участници: проф. д-р Светла Коева (Секция по компютърна лингвистика), проф. д-р Диана Благоева-Стефанова, проф. д-р Сия Колковска, проф. д-р Тинко Тинчев (външен сътрудник), гл. ас. д-р Димитър Георгиев (до 18.02.2019) (Секция по компютърна лингвистика), Мартин Ялъмов (Секция по компютърна лингвистика), д-р Михаела Кузмова (от 01.07.2020), д-р Ивелина Стоянова (външен сътрудник; от 01.07.2020 г.)

Анотация: Изследователските цели на проекта (<https://elex.is>) са съсредоточени върху: разработване на стратегии, инструменти и стандарти за извличане, структуриране и свързване на многоезикови лексикографски ресурси; осигуряване и популяризиране на свободния достъп до лексикографски данни; сътрудничество и обмен на знания между различни изследователски групи. В рамките на проекта ще се изгради научна инфраструктура, която ще обедини изследователски колективи, работещи в областта на лексикографията, компютърната и корпусната лингвистика.

В резултат на изпълнението на проекта ще бъде изградена обща платформа за създаване, споделяне и използване на езикови ресурси и технологии в областта на лексикографията и компютърната лингвистика. Ще бъде осигурен достъп до: съществуващи и новосъздадени лексикографски ресурси; инструменти за

преобразуване, хармонизация и семантично съотнасяне на многоезикови лексикографски данни.

Значението на проекта е в няколко направления: повишаване на качеството и ефективността на лексикографската работа; предоставяне на съвременни компютърни приложения за лексикографска работа; предоставяне на разнообразни многоезикови лексикографски ресурси с приложение в областта на научните изследвания, образованието, преводаческата работа, компютърната обработка на езика.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление на Института за български език *Академични речници на българския език и Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Резултати: многоезикови лексикографски ресурси; платформа за създаване, споделяне и използване на езикови данни; европейска лексикографска научна инфраструктура

Проект: Съпоставително изследване на българска и полска фразеология

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по славистика при Полската академия на науките

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: проф. д-р Диана Благоева

Участници: проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, проф. д-р Светла Коева (до 01.10.2018 г.); от полска страна: д-р Войчех Сосновски, д-р Анна Кишел, проф. Роман Рошко, д-р Максим Душкин

Анотация: В теоретичен план проектът има за цел да бъдат проучени пътищата и механизмите за обогатяване на фразеологичния фонд на българския и полския език в съвременния период. Съпоставителният подход позволява да бъдат открити както междуезиковите сходства, така и вътрешноезиковите специфики в протичането на актуалните процеси в българската и полската фразеология. В научно-приложен план проектът е насочен към разработването на двупосочен (българско-полски и полско-български) речник на активната фразеология с общо 1000 заглавни единици (500 за българския и 500 за полския език). Речникът на активната фразеология ще обогати съществуващите лексикографски ресурси за български и полски език и ще предостави на изучаващите двата езика информация за значението на активно употребяваните в съвременния период фразеологизми във всеки един от езиците и за техните еквиваленти в другия език. Проектът се отнася към приоритетните области в изследванията на Института за български език *Академични речници на българския език и Теоретични езиковедски изследвания*

Резултати: българско-полски фразеологичен речник, тематично свързани студии и статии

Проект: Речник на основните термини в българската наука. Т. VI. Изкуство

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 г. – 2021 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководители: чл.-кор. проф. д.ф.н. Мария Попова, гл. ас. д-р Екатерина Петкова

Участници: чл.-кор. проф. д.ф.н. Мария Попова (извънщатен сътрудник), доц. д-р Борислав Попов (извънщатен сътрудник, ЮЗУ „Неофит Рилски“), гл. ас. д-р Екатерина Петкова, гл. ас. д-р Кристияна Симеонова, ас. д-р Радостина Стоянова, Адриана Христова

Анотация: Цел на проекта е създаването на речник на българските термини, използвани в областта на изкуството. Предназначението на речника е да осигурява точност и еднозначност в професионалната комуникация на специалистите, да подпомага терминологичната практика на ученици, журналисти и на всички членове на обществото, като представи българска терминология в областта на изкуството. В обхвата на речника са включени подобластите: изобразително изкуство, музика, танц, филмово и театрално изкуство. Концепцията за изграждане на речника следва концепцията на завършените четири тома от поредицата терминологични речници в различни научни области. Речникът е предназначен за ученици, студенти и специалисти в съответните области на знанието, но също така може да бъде използван и от най-широки кръгове от българското общество. Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Академични речници на българския език*.

Резултати: терминологичен речник в областта на изкуството.

Проект: Български топонимен речник

Звено: Секция по ономастика

Срок: юни 2019 – юни 2022 г.

Вид на проекта: колективен, национален

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова

Участници: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Надежда Данчева

Анотация: Целта на проекта е създаването на еднотомен топонимен речник, който ще включва селищни, местностни, водни имена, както и някои названия на културноисторически обекти с национално значение, намиращи се в сегашните и историческите граници на България. Речникът ще бъде ориентиран към актуалното състояние на онимната ни система, но ще представя и стари записи и варианти на имената, за които има такива. Нормативният принцип в речника ще се осъществява в посочването на официално приетото – стандартизирано название, изписвано според книжовните норми. Поради ограничения обем ще бъдат включени имена на обекти с национално значение, а само в някои отделни случаи – и с регионално. Етимологичният анализ на имената ще бъде основна част на речниковата статия. Топонимите, които имат повече от една етимология, ще бъдат разглеждани по-подробно, като се изброяват най-приемливите от тълкуванията. Успоредници ще се дават само при по-трудните за етимологизуване имена.

Проектът се отнася към две от приоритетните научни направления на Института за български език: *Академични речници на българския език и Езиково културноисторическо наследство на българите.*

Резултати: топонимен речник

Семантични ресурси и програми за обработка на езика (БулНет)

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2017 г. – 2020 г. (удължен с една година – протокол № 16 – 1/26.06.2019 г.)

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Мария Тодорова, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, д-р Ивелина Стоянова, Христина Кукова, Мартин Ялъмов

Анотация: Основната цел на проекта е обогатяване на Българската лексикално-семантична мрежа БулНет с нови синонимни множества и семантичните релации, които ги свързват. Описанието на синонимните множества включва: синонимите, които назовават дадено понятие; тълковна дефиниция; граматични характеристики на множеството и на отделните синоними, които го съставят; примери за употреба; стилистични и граматични бележки; семантични, словообразователни и екстралингвистични връзки с други синонимни множества; връзка със съответното синонимно множество в английски и посредством английски – с още 22 лексикално-семантични мрежи (УърдНет) (<http://dcl.bas.bg/bulnet/>).

Разширяването на Българската лексикално-семантична мрежа БулНет е свързано както с теоретични изследвания в областта на лексикалния състав, граматичната и семантичната структура на българския език, така и с разработването на компютърни приложения за обработка на езика, подпомагащи лингвистичните изследвания, преводаческата работа и езиковото обучение.

Резултатите от проекта предоставят възможности за ефективно използване на Българската лексикално-семантична мрежа БулНет в компютърната обработка на езика: за разширено търсене и извличане на информация, отстраняване на семантична многозначност, семантичен анализ, откриване на междуезикови връзки и др.

Проектът се разработва в рамките на две от приоритетните направления на Института за български език: *Академични речници на българския език и Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка.*

Резултати: лексикално-семантична мрежа за български, част от многоезиковата лексикално-семантична мрежа УърдНет; онлайн система за търсене в многоезиковата лексикално-семантична мрежа УърдНет; студии и статии, представящи теоретичната работа и практическото приложение на създадените ресурси и програми за обработка на езика

Теоретични езиковедски изследвания

Проект: Нормативна граматика на съвременния български език

Звено: Секция за съвременен български език

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 01.07. 2016 – 30.06.2020 г. (удължен с една година – протокол № 20/14.12.2018 г. на НС на Института за български език)

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Руска Станчева

Участници: доц. д-р Руска Станчева, проф. д-р Вяра Малджиева (Торунски университет „Н. Коперник“), доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Татяна Александрова, доц. д-р Милен Томов, гл. ас. д-р Николай Паскалев (в дългосрочен отпуск), гл. ас. д-р Илияна Кунева, ас. Лора Микова, Жанета Златева (от 1 юли 2019 г.), Илияна Стоилова (извънщатен сътрудник).

Анотация: Проектът е съсредоточен върху описанието на граматичната система на съвременния български език. Във връзка с това е възприет подходът формалната страна на езика (морфология и синтаксис) да се описва самостоятелно и независимо от функцията (семантиката). Крайната цел на проекта е да се направи системно изложение на граматичните правила на съвременния български книжовен език. В частта за морфология описанието е съсредоточено върху детайлно представяне на формообразователните типове, свойствени на отделните класове лексеми, обособени по чисто формални критерии, а в частта за синтаксис – върху представянето на синтактичните структури, свойствени на словосъчетанията и изреченията в българския книжовен език.

Резултатите от проекта ще послужат за изпълнението на две основни цели, които предстои да се реализират: 1. Детайлно описание на книжовноезиковия инвентар по семантични категории и 2. Представяне на проблемните случаи от нормативния граматичен комплекс с оглед вземането на кодификаторски решения.

Проектът е ориентиран към две от приоритетните направления на Института за български език: *Теоретични езиковедски изследвания* и *Езикова култура*.

Резултати: тематично свързани студии и статии в областта на описателната граматика (морфология и синтаксис).

Проект: Език. Личност. Общество

Звено: Секция по общо и съпоставително езикознание

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д.ф.н. Максим Стаменов

Участници: проф. д.ф.н. Максим Стаменов, доц. д-р Светлана Питкевич (до май 2019 г.), гл. ас. д-р Иво Панчев (до декември 2019 г.)

Анотация: Проектът е насочен към разработването на основни проблеми в областта на теоретичното езикознание, които са от съществено значение за изследването на българския език на съвременно равнище. Основната цел е да се идентифицират и изследват проблеми на езиковата теория и практика, които могат да създадат адекватна рамка за лингвистичните изследвания в България. В рамките на проекта се разработват

две тема. Първата тема ***Противоположностите в езика и равнища на теоретичното им осмисляне*** (2018 г. – 2020 г.) е с ръководител проф. д.ф.н. Максим Стаменов и участници: проф. д.ф.н. Максим Стаменов, доц. д-р Светлана Питкевич, гл. ас. д-р Иво Панчев. Тя е посветена на антонимията като един от основополагащите механизми на структурообразуване на лексикално равнище в езика. Ще бъде направен анализ на възможностите за формиране на противоположности в опита на човека, при което те намират израз в даден конкретен език и/или в езика като способност с оглед на неговия изразен потенциал. Ще бъде проследено как веднъж формулирана, системата от конвенционално възприети антоними оказва своето обратно влияние върху възможностите човек да разпознава противоположностите в опита. При разработването на темата ще бъде използван лексикален материал от българския език, а при съпоставка на ниво частна теория на превода и практика на превода противоположностите ще се търсят и изследват чрез съпоставка на българска и руска лексика. Втората тема ***Аргументни структури, надежни рамки и синтактични конструкции за изразяване на семантичната роля Тръпник/Експериенцер*** (2019 г. – 2021 г.) е с ръководител проф. д.ф.н. Максим Стаменов и участници: проф. д.ф.н. Максим Стаменов и гл. ас. д-р Иво Панчев. Темата има за цел да разгледа ролята и функциите на тематичната роля *Тръпник* според начините на нейната реализация с морфологични, синтактични и лексикални средства в българския език, както и при междуезикова съпоставка с други езици (руски, английски и т.н.). Анализите ще разглеждат на синтагматично и парадигматично равнище възможностите за разпознаване, разграничаване и противопоставяне на тематичната роля *Тръпник* на морфологично, лексикално и синтактично равнище на описание, както и по какъв начин те се използват от прагматична гледна точка. Ще бъде направен опит да се представи в обобщен вид преживяващият субект с граматичните средства на езика. Ориентацията ще бъде към възможностите в това отношение на българския език, както и в съпоставка с други езици.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Теоретични езиковедски изследвания*.

Резултати: монография и студии

Проект: **Теория на терминологията**

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 г. – 2021 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: гл. ас. д-р Кристияна Симеонова

Участници: гл. ас. д-р Кристияна Симеонова, доц. д-р Марияна Витанова (Секция за етнолингвистика), гл. ас. д-р Екатерина Петкова, гл. ас. д-р Велислава Стойкова, гл. ас. д-р Радостина Стоянова, Адриана Христова

Анотация: Целта на проекта е да обслужва развитието на терминознанието и практическата дейност както на специалистите по терминография, така и на специалистите във всички останали научни и професионални области. Разработките в рамките на проекта се подчиняват на основните насоки в развитието на терминологичната наука – изучаване на общата терминологична теория, установяване

на особеностите на българската терминология в когнитивно-концептуален и лингвистичен аспект. Освен за развитието на лингвистичната теория и терминологичната практика резултатите от изпълнението на проекта имат значение за развитието на всички отделни научни области, тъй като осигуряват теоретико-методологическите и приложни основи за създаването и усъвършенстването на терминологията в научната, общественно-политическата и учебната дейност. Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Теоретични езиковедски изследвания*.

Резултати: сборник с тематично свързани студии и статии

Проект: **Българско-словашката междуезикова омонимия в контекста на славянските езици**

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по славистика „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Участници: доц. д-р Надежда Костова; от словашка страна: д-р Мария Кошкова, маг. Паулина Шмерингайова

Анотация: Лексикално-семантичният феномен на междуезиковата омонимия може да се разглежда като ключов проблем на съпоставителното изследване на славянските езици. Проектът е част от по-широко планирано изследване на славянските езици. Основната цел на проекта е изследване и теоретично описание на българско-словашката междуезикова омонимия, както и лексикографска обработка на междуезиковите омоними в практическата част на изследването. Значимостта на очакваните резултати се изразява в поставянето на изследването в по-широк контекст – българско-словашката междуезикова омонимия в съпоставка с други славянски езици. Ползата от проекта ще бъде с оглед на лексикографската практика. Проектът се отнася към направление *Теоретични езиковедски изследвания*.

Резултати: тематично свързани студии и статии.

Проект: **Изследване на българска и словашка лексика със средствата на информационните технологии**

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по езикознание „Л. Щур“ при Словашката академия на науките

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: гл. ас. д-р Велислава Стойкова

Участници: гл. ас. д-р Велислава Стойкова, гл. ас. д-р Екатерина Петкова; ас. д-р Кристина Капанова (Институт за информационни и комуникационни технологии – БАН); от словашка страна: проф. д-р Мария Шимкова, гл. ас. д-р Даниела Майхракова, гл. ас. д-р Яна Левицка

Анотация: Цел на проекта е осъществяването на съвместни езиковедски изследвания на българска и словашка лексика със средства от областта на информационните технологии. Предвижда се да бъде извършен комплекс от изследователски дейности, насочени към проучване на обща и специализирана лексика, както и на устойчиви сравнения в двата езика с оглед на лексикалната им съчетаемост и вариативност. Проектът е ориентиран към приоритетното направление на Института за български език *Теоретични езиковедски изследвания*.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Езикова култура

Проект: Езикова култура и езикова политика. Електронни ресурси за езикови консултации

Звено: Секция за съвременен български език

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Татяна Александрова

Участници: доц. д-р Татяна Александрова, доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Руска Станчева, доц. д-р Милен Томов, гл. ас. д-р Илияна Кунева, ас. Лора Микова, ас. Малина Стойчева, Жанета Златева

Анотация: Целта на проекта е поддържане на дейностите в Службата за езикови справки и изграждане на електронни ресурси за езиково консултиране чрез обогатяване на базата данни на справочника „Езикови справки по интернет“ (<http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/>) и подобряване на неговите функционалности. Актуалността на проекта произтича от необходимостта да се създаде академичен електронен ресурс за езиково консултиране, основан на теорията и практиката на езиковата култура.

Научната значимост на проекта е свързана с възможността натрупаните данни да се използват за изследване на динамиката на книжовноезиковите норми и тяхната рецепция, както и в областта на теорията и практиката на кодификацията на книжовния език.

Обществената значимост на проекта се изразява в улесняване на достъпа до качествен, професионално разработен продукт, който ще задоволи нуждата от компетентна информация по езикови въпроси. Резултатите от проекта ще подпомогнат експертната и кодификаторската дейност на Института.

Проектът е ориентиран към две от приоритетните направления в изследователската дейност на Института: *Езикова култура* и *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Резултати: обогатяване на базата данни на справочника „Езикови справки по интернет“, тематично свързани публикации.

Езиково културноисторическо наследство на българите

Проект: Езикови ресурси от оригинални и преводни творби на Българското средновековие

Звено: Секция за история на българския език

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Вид на проекта: колективен, национален

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководители: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Елка Мирчева

Участници: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Елка Мирчева, доц. д-р Георги Митринов, доц. д-р Явор Милтенев, доц. д-р Ваня Мичева, гл.ас. д-р Магдалена Абаджиева

Анотация: Развитието на българския език на всяко едно езиково равнище може да се реконструира чрез изследванията върху преводната и оригиналната българска книжнина от епохата на Средновековието. Настоящият проект си поставя за основна цел да продължи системното и съответстващо на съвременните изисквания изследване на оригинални и преводни творби от различни жанрове и от различни периоди на българската езикова диахрония. Работи се по проучването на: ойконимичен и антропонимичен материал от Гюмюрджинско, Дедеагачко, Димотишко, Крумовградско, Ивайловградско по данни от османски (османотурски) данъчни документи от средата на XVI в.; старославянския превод на Прохирон – Закон градски; Преславският чети-миней за февруари; лекарственици и апокрифни медицински съчинения; текстове от книжнината на българските католици; както и по допълването на електронен корпус на средновековните славянски преводи и съответстващите им византийски източници. Опитът за по-широк обхват на новите източници е продиктуван от стремежа да се открият различията в развоя на българската лексика при наличие и при отсъствие на пряк чуждоезичен кореспондиращ текст преди всичко от гръцки. На практика методологията при извличане на информация от преводен и от оригинален текст е различна.

Проектът се отнася към две от приоритетните направления на Института за български език: *Езиково културноисторическо наследство на българите* и *Извори за историята на българския език*.

Резултати: монографии, тематично свързани статии и студии.

Проект: Всекидневният живот през Средновековието по лексикални данни от български и румънски език

Звено: Секция за история на българския език

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Института за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ на Румънската академия

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова

Участници: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Елка Мирчева, проф. д-р Ивона Карачорова, доц. д-р Ваня Мичева, доц. д-р Явор Милтенов, доц. д-р Георги Митринов, гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева; от румънска страна: проф. д-р Емануела Тимотин, доц. д-р Мария Станку-Истрате, доц. д-р Лиляна Агаке, д-р Мариус Мазило, д-р Кристанел Сава, докторант Анка Сапович

Анотация: Проектът има за цел да отговори на нарасналото внимание към темата за всекидневието на човека през различни исторически периоди, неговия познавателен и ценностен опит, взаимоотношенията му със заобикалящия свят. Основните области на живота, за които ще се търси нова лексикална информация, са: човекът и природата (времето, сезоните, природните бедствия, астрономическите обекти и др.); човекът и неговият бит (жилища и съдове, храни и напитки, облекло и др.); човекът и обществото: (имената, професиите и социалната реализация, християнските ценности и др.). Темата обогатява с нов материал историческите речници на двата съседни езика. Теоретичните обобщения за културата на Средновековието ще бъдат подплатени с нов емпиричен материал от ръкописи в българските и румънските книгохранилища.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: студии и статии на участниците в съществуващата румънска и българска научна периодика.

Проект: Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 г. – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Ана Кочева

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Славка Керемидчиева, доц. д-р Ана Кочева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Илияна Гаравалова, гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева

Анотация: Проектът цели изследването на българските диалекти на различни езикови равнища. Включва две теми. Първата тема *Български диалектен кулинарен речник* (2019 г. – 2021 г.) е с ръководител доц. д-р Ана Кочева и участници: проф. д-р Славка Керемидчиева, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, доц. д-р Ана Кочева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Илияна Гаравалова, гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева. При нейното разработване ще бъде представено словното богатство на българския език на диалектно равнище, което е част от духовната култура на българския народ и показател за националната му идентичност. Речникът ще включва българското словно богатство от тематичния кръг „кулинария“ от цялата българска езикова територия – в диалектния континуум и за пръв път, извън него – българска лексика от Банат, Молдова, Украйна, Крим и др. Речникът ще бъде основа за решаването на важни научноизследователски задачи у нас и в чужбина в областта на етимологията, историята на езика, етнолингвистиката, европеистиката, балканистиката, славистиката, социолингвистиката и др. С богатството на включения в речника диалектен материал, с широкия обхват на народните говори, той ще представлява

интерес и за широката научна и културна общественост. Втората тема *Българските говори в областта Жупа, Република Косово* (2020 г. – 2022 г.) е с изпълнител доц. д-р Илияна Гаравалова. Разработването на темата цели проучването на съвременните особености на българските диалекти извън държавните граници. Изследването е насочено към проучване на уникалния архаичен български говор в областта Жупа, Р Косово, който е съхранен благодарение на затвореността на общността и географската изолация на региона. Резултатите от изпълнението включват събирането на актуален теренен материал, както и проучването му на различни езикови равнища – фонетично, морфологично и лексикално. Изучаването на този стар български диалект има важна роля за очертаването на западната граница на българското езиково землище.

Проектът се отнася към приоритетните направления на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите* и *Академични речници на българския език*.

Резултати: диалектен кулинарен речник, тематично свързани студии и статии, електронен корпус от текстове.

Проект: Европейски лингвистичен атлас (ЕЛА)

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ при Румънската академия, които председателстват Международния комитет на ЕЛА

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: доц. д-р Илияна Гаравалова

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева; доц. д-р Ана Кочева, доц. д-р Илияна Гаравалова; от румънска страна: акад. Николае Сараманду, проф. д-р Мануела Невачи.

Анотация: Посредством проекта *Европейски лингвистичен атлас* колектив от Института за български език участва в международното издание *Atlas Linguarum Europae (ALE)*. В него се картографират диалектните особености на всички езици на континента Европа, обхващащи седемте основни езикови групи – келтски, романски, германски, славянски, балтийски, угро-фински, кавказки, както и на други отделни езици, върху селищна мрежа от над 2 600 пункта. Отражават се лексикални особености по въпросник, проучващ названията на основни понятия от бита и природата на континента. Всяка карта се придружава от обстоен коментар, който изяснява лексемите в ономазиологичен, семантиологичен и мотивационен аспект, като засяга и характерни въпроси на словообразователните и фонетичните варианти. Резултатите от лингвогеографското представяне способстват за изясняването на взаимовръзките между езиците на народите в Европа. Резултатите от изпълнението на проекта имат приложение в езикознанието, културологията, историята, европеистиката. Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: лингвогеографски карти и коментари към тях за международното издание *Atlas Linguarum Europae*; студии и статии.

Проект: Общославянски лингвистичен атлас (ОЛА)

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, международен

Срок: 2018 г. –2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Славка Керемидчиева

Участници: проф. д-р Славка Керемидчиева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Христина Дейкова (Секция за българска етимология), гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева

Анотация: *Общославянският лингвистичен атлас* е мащабен международен проект с участието на 13 национални комисии от европейските страни, в които живее славянско население. За разлика от националните атласи, в които се представят типологичните особености на един език, в *Общославянския лингвистичен атлас* обект на изследване са семейство близкородствени езици, като се картографират явленията, които имат общославянско значение. Данните на Атласа дават възможност да се стигне до праславянския език, да се проследят диалектните членения, да се открият особеностите на отделните диалекти и да се видят не само езиковите, но и културните връзки и взаимни влияния между славянските народи. Проектът има значение не само за приобщаването на българските учени към европейското изследователско пространство, но и за евроинтеграцията на България в областта на науката и духовната култура. Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: лингвогеографски карти и коментари към тях за различните томовете на атласа; пореден том на атласа – *Общославянският лингвистическият атлас*. Серия лексико-словообразователна. Т. 11. „Степени родства“; студии и статии.

Проект: Лингвогеографско изследване на взаимовръзката между българската и европейската диалектна лексика

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен

Срок: 11.12.2017 г. – 12.08.2021 г. (удължен с осем месеца – протокол № 15/26.06.2020 г. на НС)

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Лучия Антонова-Василева

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева, доц. д-р Ана Кочева, доц. д-р Илияна Гаравалова, Кремена Дюлгерова-Узунова; чл.-кор. проф. д-р Николае Сараманду, проф. д-р Мануела Невачи (Институт за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ при Румънската академия)

Анотация: Проектът е насочен към изследването и представянето на словесното богатство на българския език в контекста на езиковото многообразие на Европа на диалектно равнище. Лексеми от българските диалекти ще бъдат съпоставени с техните семантични съответствия по данни от многотомното международно издание *Европейски лингвистичен атлас* и архивните материали към него. Ще бъдат открити ономазиологичните и семасиологичните паралели, успоредиците при мотивацията на

лексемите, успоредиците и различията в морфологичната и словообразователната им структура, съществени фонетични явления. Ще бъдат изработени карти на отделни явления, включващи архивни и литературни източници, в съпоставка с картите на ЕЛА. Значението на работата се състои в установяването на оригиналните елементи и паралелите между българското, славянското, балканското и европейското лексикално богатство на диалектно равнище. Проектът се отнася към приоритетното изследователско направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: статии, студии, карти и коментари към тях на електронна страница на проекта, както и в различни наши и чужди издания; доклади у нас и в чужбина на различни научни форуми

Проект: Езикова и етнокултурна динамика на традиционните и нетрадиционните ценности в славянския свят

Звено: Секция за етнолингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Институт по славянознание при Руската академия на науките, Институт по славистика „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките

Срок: 24. 07. 2018 – 24. 09. 2020 г. (удължен с два месеца – протокол № 15/26.06.2020 г. на НС)

Финансиране: Програма ERA NET RUS PLUS чрез Фонд „Научни изследвания“ – Call 2018 (проект #472-LED-SW). ДО 02/5 от 24.07.2018 г.

Ръководител: проф. д-р Мария Китанова

Участници: проф. д-р Мария Китанова, гл. ас. д-р Йоанна Кирилова, гл. ас. д-р Калина Мичева-Пейчева (Секция за етнолингвистика), проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Елка Мирчева, доц. д-р Ваня Мичева (Секция за история на българския език)

Анотация: Проектът предвижда изучаване на общото и различното в историческата трансформация на йерархията на ценностите в славянските страни (Русия, България и Словакия) посредством многоаспектен анализ на традиционните и нетрадиционните ценности, като се съпостави тяхната динамика в Русия, България и Словакия. Изследването ще се базира върху езикови, фолклорни и исторически материали, което е интердисциплинарен анализ на базовите ценности (семейство, живот, любов, здраве, ум, природа и др.). В българската част на проекта се предлага проучване на определени ценности в трите типа култури: стара, традиционна и съвременна. В частта си *Традиционните ценности в асоциативния свят на съвременните българи* главната цел на изследването е да се систематизират ключовите концепти от духовната парадигма на българина въз основа на лексикографски източници и асоциативни анкети, за да се разкрие когнитивният опит на българина от тази епоха в отношението му към традиционните ценности. В частта си *Духовните ценности на българите в оригинални творби на българското Средновековие* главната цел е да се систематизират ключовите концепти от духовната парадигма на българина въз основа на конкретни творби, като са подбрани такива с различна хронология и представителен характер в жанрово и културно-историческо отношение. Стремещът е да се надраснат извороведският и

езиково-текстологичният анализ, типични в медиевистиката, като постиженията в тази насока се допълнят с културологичен анализ. Подобен поход ще се приложи системно за пръв път към оригинални творби от средновековното книжовно наследство.

Проектът се отнася към тематичното направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Проект: Етнокултура и национален комуникативен стил

Звено: Секция за етнолингвистика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2017 г. – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Мария Китанова

Участници: проф. д-р Мария Китанова, проф. д.ф.н. Мариана Георгиева, доц. д-р Неда Павлова (до юли 2019 г.), доц. д-р Мариана Витанова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, гл. ас. д-р Надежда Николова, доц. д-р Ваня Мичева (Секция за история на българския език)

Анотация: Проектът е свързан с изследването на ключови концепти от българската култура и език, включително в съпоставка с други езици. Целта е въз основа на данни от различни източници (синхронни, диахронни и анкетни материали) да се очертаят стереотипите на българина и езиковоспецифичните лексикализации на понятия, свързани с националния бит и култура. Изследователската дейност е насочена също така към разкриването и изучаването на културно-специфичните особености на комуникацията, на национално-културната съставяща на речта, както и към системното проучване и описание на лексикалната и граматичната система на българския език в съпоставка с други езици. В рамките на проекта се разработват четири теми. Първата тема *Асоциативният свят на българина* (2020 г. – 2022 г.) е с ръководител проф. д-р Мария Китанова и участници: проф. д-р Мария Китанова, доц. д-р Мариана Витанова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, доц. д-р Ваня Мичева и гл. ас. д-р Надежда Николова. Изследването е свързано с българското участие в проекта EUROJOS. Методологията, по която се работи, е създадена от Люблинската етнолингвистична школа и включва проучване на синтагматичните и парадигматичните отношения на лексемите. Ще се изследват родината като ценност в българската езикова картина на света, както и концептите здраве, душа, народ, справедливост и солидарност. Втората тема е *Метаезик и пунктуация* (юни 2017 г. – юни 2020 г.) с изпълнител проф. д.ф.н. Мариана Георгиева. Целта е да се изследва чрез методите на когнитивния и рефлексивния анализ позицията, контакта и дистанцията в синтаксиса като основа на синтактичното отношение и синтактичната връзка. Третата тема *Властта на езика и медийният дискурс. Мониторинг* (юли 2017 г. – юли 2020 г.) е с ръководител проф. д.ф.н. Мариана Георгиева и участници: проф. д.ф.н. Мариана Георгиева, проф. д-р Мария Китанова, доц. д-р Неда Павлова (до юли 2019 г.), гл. ас. д-р Калина Мичева-Пейчева. Целта е мониторинг на езика на медиите – регистър на отклонения от книжовните норми; регистър на грешки в синтаксиса и стилистиката на медийния дискурс. Ще се анализират когнитивните проблеми при употреба и спазване на книжовните норми, за да се

преодолеят и съответно да се постигне култура на писане, говорене и разбиране. Целта е да се допринесе методически за изграждане на културна езикова среда и езиково съзнание. Четвъртата тема *Изработване на корпус на устойчивите сравнения в български език за съпоставителни цели (върху материал от Българския национален корпус)* (2018 г. – 2020 г.) е с ръководител доц. д-р Палмира Легурска и участници: доц. д-р Палмира Легурска (до февруари 2020 г.), Теодора Кръстева. Целта е идентифициране на устойчивите сравнения по сравнителна дума и модул на сравнението в рамките на българския език. Традиционните образи, извеждани в лингвистичните разработки, въз основа на разнообразните им прояви в подобрите текстове ще бъдат допълнени с нови, актуални характеристики, разколебаващи клишетата на устойчивите сравнения. Разработваният продукт по лингвистични параметри би бил полезен както за по-детайлното разкриване на съответните доминанти в българския език, така и за провеждането на подобен тип разработки, извличане на междуезикови еквиваленти в други езици и съпоставителни лексикални и лингвокултурологични изследвания.

Проектът се отнася към приоритетните направления на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите, Теоретични езиковедски изследвания, Езикова култура.*

Резултати: монографии, тематично свързани студии и статии, електронен каталог на устойчивите сравнения в българския език.

Проект: Проблеми при етимологизиране на българска и сръбска лексика

Звено: Секция за българска етимология

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт за сръбски език при Сръбската академия на науките и изкуствата

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: доц. д-р Христина Дейкова

Участници: доц. д-р Христина Дейкова, гл. ас. д-р Симеон Стефанов, Красимира Фучеджиева; от сръбска страна: акад. Александар Лома, ст.н.с. д-р Снежана Петрович, н.с. д-р Мария Вучкович, н.с. д-р Мая Калезич, доц. д-р Орбат Лигорио, Мария Гмитрович.

Анотация: Проектът е насочен към етимологичната практика, свързана с изработването на етимологични речници, които обхващат голям по обем езиков материал и отделят особено внимание на диалектната лексика – Български етимологичен речник и Етимолошки речник српског језика. В рамките на проекта ще се обсъждат и решават сходни изследователски проблеми, свързани с т.нар. диалектна етимология, с реконструиране на праславянска лексика, вкл. диалектна южнославянска праславянска лексика, с установяване на балканския произход на някои общи заемки в двата езика – най-вече балкански гърцизми и балкански турцизми. Целта на съвместната работа е оптимизиране на етимологичната практика при изработването на двата големи етимологични лексикографски труда. Проектът се отнася към приоритетните направления на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите* и *Академични речници на българския език.*

Резултати: тематично свързани студии и статии

Проект: **Мода на личните имена в българските градове**

Звено: Секция по ономастика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова

Участници: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, тл. ас. д-р Надежда Данчева, докторант Кристина Петрова

Анотация: Обект на изследване са личните имена на новородените деца в трите най-големи града и няколко средни по големина градове в страната в периода 2014 – 2015 г. Целта на изследването е данните от средните по големина градове да бъдат сравнени с данните от трите най-големи града, както и да се извърши съпоставка на териториален принцип – Източна България спрямо Западна България. В резултат ще бъдат направени изводи за тенденциите при именуването и за разликите в предпочитанията на българските родители в различна социална среда. Ще се представят най-често срещаните имена. Резултатите от подобни изследвания по традиция предизвикват голям обществен интерес. Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: тематично свързани студии и статии.

Проект: **Личните имена в България в началото на 21-и век**

Звено: Секция по ономастика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: декември 2019 г. – декември 2022 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“, договор № КП-06-Н40/10

Ръководител: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова

Участници: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, тл. ас. д-р Надежда Данчева, д-р Гергана Петкова (Медицински университет, Пловдив)

Анотация: Проектът цели да бъде изследвано състоянието на българската личноименна система в началото на 21 в., като се акцентира върху динамиката в нейното развитие за период от 10 години (2008 – 2018 г.). Предвижда се да бъде осъществено мащабно корпусно базирано изследване на имената на новородените деца в 8 от най-големите градове от цялата територия на България. Особено внимание ще се обърне върху имената с устойчиво разпространение в личноименната ни система; конкуренцията между традиционни и домашни имена и техните по-нови, заети от чужди езици варианти; структурата на съвременните лични имена, както и техния правопис. Изследването ще позволи да се открие влиянието на глобалните тенденции върху българската личноименна система след приемането на България в ЕС (2007 г.), а също така ще се установи доколко и под каква форма продължават да съществуват традиционните модели за назоваване в българското общество. Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: монография, тематично свързани студии и статии.

Проект: Проучвания на българския език

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 01.01.2020 г. – 31.12.2020 г.

Финансиране: Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, финансирана от МОН по договор за сътрудничество между БАН, СУ и други висши учебни заведения

Ръководители: доц. д-р Татяна Александрова, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Диана Благоева

Институтът за български език участва със следните задачи:

Създаване и обогатяване на комплекс от въпроси, отговори и кратки бележки по актуални езикови проблеми

Участници: доц. д-р Татяна Александрова, доц. д-р Руска Станчева, доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Милен Томов, гл. ас. д-р Илияна Кунева, Лора Микова, Жанета Златева; ас. Малина Стойчева, както и доц. д-р Цветелина Георгиева, проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, проф. д-р Мария Китанова, доц. д-р Палмира Легурска, доц. д-р Георги Митринов, доц. д-р Мариана Витанова, доц. д-р Ваня Мичева, доц. д-р Илияна Гаравалова, доц. д-р Надежда Костова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева, гл. ас. д-р Ванина Сумрова, гл. ас. д-р Атанаска Атанасова, гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Мария Тодорова, Красимира Фучеджиева

Резултати: 1. Въвеждане и редактиране на нови 500 потребителски въпроса и техните отговори по актуални езикови проблеми в справочника „Езикови справки по интернет“ <http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/>; оптимизиране на справочника. 2. Създаване, редактиране и публикуване на 52 езикови бележки в справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“ https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/ и във в-к „Азбуки“ (печатно и онлайн издание). 3. Подготовка на 2 научни публикации в специализирани и реферирани списания и/или научни поредици, в това число и публикации в издания с отворен достъп. 4. Две участия в национални и международни научни форуми. 5. Подготовка и провеждане на международна конференция в чест на акад. Ст. Младенов и издаване на сборник с доклади от конференцията.

Разширяване и обогатяване на съдържанието на Картата на диалектната делитба на българския език

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Славка Керемидчиева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Ана Кочева, доц. д-р Илияна Гаравалова, доц. д-р Кирил Първанов; гл. ас. д-р Маргарита Котева; гл. ас. д-р Катерина Ушева, проф. д-р Мария Китанова; доц. д-р Георги Митринов.

Резултати: 1. Обработка на информацията за диалектите и монтирането ѝ на картата, както и изготвяне на фотогалерия към картата. 2. Подготовка на 2 научни публикации в специализирани реферирани списания и/или научни поредици, в това число и публикации в издания с отворен достъп. 3. 4 участия в национални и международни научни форуми и изложения. 4. Подготовка и провеждане на международна конференция в чест на акад. Ст. Младенов и издаване на сборник с доклади от конференцията. 5. В публикациите и докладите ще се доказва и популяризира

разширяването на възможностите за използване на данните за българските диалекти в обучението по български език и при работата по въпроси, свързани с особеностите на българските говори във и извън съвременните държавни граници.

Осъвременяване на лексикографските ресурси

Участници: проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова, проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, доц. д-р Цветелина Георгиева, доц. д-р Надежда Костова, гл. ас. д-р Ванина Сумрова, гл. ас. д-р Атанаска Атанасова, Светломира Манова.

Резултати: 1. Преработване, допълване и осъвременяване на 345 печатни страници от т. 5 на „Речник на българския език“. 2. Преработване, допълване и осъвременяване на 321 печатни страници от т. 6 на „Речник на българския език“. 3. Подготовка на 3 научни публикации. 4. Изнасяне на 4 доклада на национални и международни конференции. 5. Работа по подготовката и провеждането на международна конференция в чест на акад. Ст. Младенов.

Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка

Проект: **Многоезикови ресурси за CEF.AT от областта на законодателството (Multilingual Resources for CEF.AT in the legal domain)**

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Изследователски институт по лингвистика, Унгарска академия на науките (координатор); Университетът в Загреб, Хърватия; Институт по компютърни науки, Полска академия на науките; Институт за изкуствен интелект, Румънска академия; Институт по лингвистика „Людовит Щур“, Словашка академия на науките; Институт „Йожеф Стефан“, Словения

Срок: 01.10.2018 г. – 30.09.2020 г.

Финансиране: Изпълнителна агенция за иновации и мрежи. Механизъм за свързване на Европа

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д-р Тинко Тинчев, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, гл. ас. д-р Димитър Георгиев (до 18.02.2019), Мартин Ялъмов, Валери Костов (от 25.02.2019 до м. август 2019 г.), Никола Обрешков (от м. септември 2019 г.)

Анотация: Основната цел на проекта (<http://marcell-project.eu>) е разработването на устойчива инфраструктура за събиране и семантична обработка на документи от националното законодателство (закони, постановления, наредби и др.) на България, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Унгария и Хърватия в помощ на обучението на съвременни системи за автоматичен превод. Конкретните задачи на екипа от Института за български език включват: създаване на инфраструктура за автоматично събиране, предварителна обработка и лингвистична анотация на документи от националното законодателство на България; семантична сегментация на данните; междуезиково семантично съотнасяне между различни по големина части от текстовете (думи, фрази, изречения, абзаци).

Резултатите от проекта са предназначени за системите на Платформата за автоматичен превод на Механизма за свързване на Европа (CEF.AT). Качеството на автоматичния превод зависи от обучението на системите за превод на базата на голямо количество преводни документи от дадена тематична област. Значението на автоматичния превод нараства все повече заедно с нарастването на икономическите, политическите и културните връзки между отделните (европейски) държави.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление на Института за български език *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Резултати: инфраструктура за автоматично извличане и семантична обработка на многоезикови документи; лингвистично обработени и семантично свързани данни от областта на законодателството за седем европейски езика

Проект: Семантична мрежа с широк спектър от семантични релации

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 17.12.2016 г. – 17.08.2020 г. (удължен с шест месеца – протокол № 1/14.01.2019 г. на НС; удължен с два месеца – протокол № 15/26.06.2020 г. на НС)

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д-р Тинко Тинчев, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Мария Годорова, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, д-р Ивелина Стоянова, Христина Кукова, Мартин Ялъмов

Анотация: Проектът предлага фундаментално научно изследване в областта на семантиката на естествения език. Основната цел на проекта е обогатяване на лексикално-семантичната мрежа УърдНет с гъста мрежа от семантични релации, а основният обект на изследване е Българската лексикално-семантична мрежа БулНет (<https://dcl.bas.bg/semantichni-mrezhi/>). Проектът е свързан с дефиниране и извод на концептуални фреймове, описващи съчетаемостта между: семантични релация, глаголни синонимни множества от даден семантичен клас и именни синонимни множества, принадлежащи към подходящ семантичен клас или класове.

Очакваните резултати включват: формулиране на нови семантични релации и организирането им в единна семантична мрежа; описание на концептуални фреймове, представящи съчетаемостта между множества от семантични класове и семантични релации, както и формулиране на техните свойства и взаимозависимостите помежду им; представяне на концептуалните фреймове в лексикално-семантичната мрежа УърдНет.

Създаването на модел за комплексно описание на семантичното знание има общотероретично значение, а неговото приложение предполага успешното разработване на езикови ресурси и компютърни приложения за обработка на естествения език на семантично равнище.

Проектът се разработва в рамките на две от приоритетните направления на Института за български език: *Теоретични езиковедски изследвания* и *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Форма на представяне на резултатите: сборник със студии и статии, представящи теоретичната работа; семантични ресурси за компютърна обработка на езика, достъпни в интернет

Проект: **Обогатяване на лингвистични ресурси с деривационно свързани несвободни фрази**

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт за изследване на изкуствения интелект „Михай Дръгънеску“ към Румънската академия

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: гл. ас. д-р Светлозара Лесева (от българска страна)

Участници: гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, гл. ас. д-р Мария Тодорова, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, д-р Ивелина Стоянова; от румънска страна: ст. изсл. II ст. д-р Верджиника Митителу, Раду Йон, Елена Иримия, Тибериу Борош, Соня Пипа, Мария Митрофан

Анотация: Целта на проекта е разпознаването и описанието на несвободни фрази, най-често глаголни, и техни производни несвободни фрази (*разбивам сърцето > разбиване на сърцето; разбивач на сърца*), включително на номинални и адективни групи с причастия и др. По-конкретно са включени следните задачи: описание на несвободните фрази, техните производни и отношенията между тях в лингвистични ресурси (Българския и Румънския уърднет); автоматичното откриване на такива единици в корпуси за целите на различни приложения. Описанието на несвободни фрази и производните им позволява създаването на по-точна картина за използването и дистрибуцията им, както и извличането на смислови връзки и автоматичното разпознаване на формално различни, но семантични близки и синтактично съотносими структури. Проектът се отнася към тематичното направление *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Резултати: обогатено съдържание на Българския уърднет (чрез описание на несвободните фрази и техните деривати несвободни фрази), корпуси с анотирани несвободни фрази; усъвършенствана система за автоматично разпознаване и анотация на несвободни фрази; статии и студии

Проект: **Разработване на иновативна услуга в направление *езикови технологии***

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Партньор: „Тетраком Интерактивни решения“ ООД (координатор)

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 01.08.2018 г. – 29.02.2020 г.

Финансиране: Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014–2020 г. на Министерството на икономиката

Ръководител от страна на Института за български език: проф. д-р Тинко Тинчев

Участници: проф. д-р Тинко Тинчев, д-р Ивелина Стоянова

Анотация: Проектът е насочен към разработване на иновативна софтуерна услуга за количествен и качествен анализ на информация от многобройни източници в реално време. Услугата ще позволява висока степен на автоматизация при категоризация и клъстеризация на обработваните текстове, ще бъде уеб базирана и ще предоставя възможност за връзка в реално време с източника на информация, така че всяка промяна на информацията ще се отразява на анализа и резултатите от него. Услугата е предназначена за бизнес потребители, потребители в сферата на образованието, както и правителствени и неправителствени организации (основно екологични организации, за които услугата ще бъде предоставяна безвъзмездно).

Проектът спада към тематичната област „Информационни и комуникационни технологии и информатика“ от Иновационната стратегия за интелигентна специализация в направление „Езикови технологии“ и се осъществява в партньорство с „Тетраком интерактивни решения“ ООД.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление за Института за български език *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Резултати: система за обработка и анализ на многоезиково съдържание; езикови ресурси, подобряващи работата на системата за анализ на многоезиково съдържание

Проект: Колекция от многоезикови ресурси за CEF.AT (CURLICAT) (Curated Multilingual Language Resources for CEF. AT)

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Изследователски институт по лингвистика, Унгарска академия на науките; Университетът в Загреб, Хърватия, Факултет по хуманитарни и социални науки; Институт по компютърни науки, Полска академия на науките; Институт за изкуствен интелект, Румънска академия; Институт по лингвистика „Людовит Щур“, Словашка академия на науките; Институт „Йожеф Стефан“, Словения

Срок: 01.06.2020 г. – 31.05.2022 г.

Финансиране: Изпълнителна агенция за иновации и мрежи. Механизъм за свързване на Европа. Сектор „Телекомуникации“.

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д-р Тинко Тинчев (външен сътрудник), гл. ас. д-р Цветана Димитрова, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, Мартин Ялъмов, Никола Обрешков

Анотация: Проектът ще предостави подбрани и обработени по подходящ начин езикови ресурси за седем езика: български, хърватски, унгарски, полски, румънски, словашки и словенски. Ресурсите ще бъдат от следните тематични области: финанси, здравеопазване, научни изследвания, културно наследство, образование, икономика, политика, от Инфраструктурата за дигитални услуги на Механизма за свързване на Европа.

Конкретните цели на проекта са насочени към: създаване на многоезиков ресурс с документи от разнообразни тематични области; автоматична лингвистична анотация на многоезиковия ресурс; автоматична лингвистична обработка и обогатяване на многоезиковия ресурс.

Резултатите от проекта, които ще осигурят най-малко 140 милиона думи (по 20 милиона за език), ще се използват при обучението на системите за автоматичен превод на Платформата за автоматичен превод на Механизма за свързване на Европа (CEF.AT) Качеството на автоматичния превод зависи от обучението на системите за превод на базата на голямо количество преводни документи от дадена тематична област. Значението на автоматичния превод нараства все повече заедно с нарастването на икономическите, политическите и културните връзки между отделните (европейски) държави.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление на Института за български език *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Резултати: лингвистично обработени и анотирани езикови данни от разнообразни тематични области (най-малко 20 милиона думи), софтуер, инфраструктура за извличане и семантична обработка на документи.

Проект: Онлайн библиография на славянското езикознание

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по славистика при Полската академия на науките

Срок: 2018 г. – 2020 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: гл. ас. д-р Екатерина Петкова

Участници: гл. ас. д-р Екатерина Петкова, гл. ас. д-р Велислава Стойкова (от октомври 2018 г.); от полска страна: д-р Павел Ковалски, Якуб Банасяк

Анотация: Проектът включва теоретична и приложно-методологична част – изграждане на информационна система в областта на езикознанието и обогатяване на библиографската база данни на славянското езикознание в Полша и България от началото на ХХІ в. За целта се изработват и прилагат подходящи лингвистични методи и инструменти, като например метод на езиково моделиране при извличане на информация. Изработва се набор от ключови думи от българската лингвистична терминология като еквивалент на полския модул (полска лингвистична терминология) на базата от данни iSybislaw. Осигурен е свободен достъп до базата данни (линк), с което се подпомага работата на международната езиковедска общност и развитието на славистичните изследвания в частност. Проектът се отнася към приоритетното изследователско направление на Института за български език *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка*.

Форма на представяне на резултатите: обогатяване на базата от данни с български материал, студии и статии върху особеностите на базата данни iSybislaw.

Проект: Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 г. – 2021 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: доц. д-р Ана Кочева

Участници: доц. д-р Ана Кочева, проф. д-р Славка Керемидчиева, гл. ас. д-р Маргарита Котева, Ализа Халил

Анотация: Основната цел на проекта *Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия* е да създаде интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия в интернет, която ще представи както пред научната, така и пред широката общественост у нас и в чужбина езикови и етнографски материали, аудио- и видеозаписи, а също и галерия от снимки, свързани с кулинарната култура на българите като част от националната идентичност. Материалът ще бъде актуален и автентичен, събран по време на експедиции. Проектът е оригинално научно-приложно изследване както по своя замисъл и методика, така и по своята реализация, като е съобразен с най-новите съвременни технологии. Широката популяризация на картата има за цел да предизвика голям обществен интерес към националната кухня и разпространението на българския език и диалекти във и извън държавните граници. Проектът се отнася към следните тематични направления на Института за български език: *Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка* и *Езиково културноисторическо наследство на българите*.

Резултати: компютърно приложение в интернет (електронна база от данни и интерактивна кулинарна карта).

Участие на сътрудници на Института за български език в проекти на други звена на БАН:

Проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Надежда Данчева, докторант Кристина Петрова: **Следи от тракийския език в българската ономастика** – подтема 8 към проект „Траките – генезис и развитие на етноса, културни идентичности, цивилизационни взаимодействия и наследство от древността“ (общоакадемичен и международен проект с участието на 25 института на БАН); ръководител на подтема 8: чл.-кор. проф. д.и.н. Васил Николов; ръководител на екипа от Института за български език: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова. Изследването е насочено върху обобщаването на данни, получени при теренни изследвания на българските местни имена – микропоними (топоними, ойконими и хидроними). В периода 2019 г. – 2020 г. ще завърши работата по подтема *Топонимите – наследство от древността*. Предстои подготовка за печат на Буква С от Българския водопис на проф. Й. Заимов.

Срок: май 2019 г. – декември 2020 г.

Проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова: **Изкуства, литература и власт в контактните зони (Православие и Ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта.** Проект на Института за исторически изследвания на БАН, който се разработва в рамките на международния обмен по двустранни спогодби на БАН с партньорска организация Института по археология и история на изкуството Клуж-Напока, Румънска академия. В проекта участват български учени от Института за исторически изследвания, Института по изкуствознание, Института за български език и Кирило-Методиевския научен център на БАН. Ръководител от българска страна е проф. д.и.н. Илия Илиев.

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Проф. д-р Лучия Антонова: **Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)**. Проект на Института за исторически изследвания при БАН, финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“, с ръководител доц. д-р. Александър Гребенаров. Срок: декември 2018 г. – юни 2020 г.

Проф. д-р Мария Китанова: **Българският литературен пантеон и славянският свят в научното наследство на Борис Йоцов. Реконструкция на идеите**. Проект на Института за литература при БАН, финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“, с ръководител проф. д.ф.н. Румяна Дамянова.

Срок: декември 2017 г. – юни 2021 г.

Гл. ас. д-р Симеон Стефанов: **Местно производство, облекло и езиково богатство (Принос към историческата лингвистика и антропологията на облеклото)**. Проект към Института за етнология и фолклористика с етнографски музей при БАН (партньорска организация на Софийския университет и Архива на БАН, ръководител проф. д-р Маргарет Димитрова), финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“. Срок: 2018 г. – юни 2020 г.

Гл. ас. д-р Надежда Николова: **Събиране на нови данни и обобщаване на информацията за флористичното и растително разнообразие на България и Балканския полуостров**. Проект към Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания при БАН с координатори проф. С. Банчева и проф. И. Апостолова. Гл. ас. д-р Н. Николова участва в Работен пакет № 5, озаглавен „Етнокултурни и езикови аспекти на растенията в България“.

Срок: 2020 г. – 2022 г.

Проекти, които не са част от научноизследователския план за 2020 г.:

Проект: Написаното остава. Пиши правилно!

Срок: 2019 г. – 2021 г.

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Диана Благоева-Стефанова, проф. д-р Елка Мирчева, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, доц. д-р Ваня Мичева, доц. д-р Явор Милтенов, доц. д-р Милен Томов, доц. д-р Надежда Костова, доц. д-р Илияна Гаравалова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева-Йорданова, гл. ас. д-р Катерина Ушева, гл. ас. д-р Симеон Стефанов, гл. ас. д-р Илияна Кунева, гл. ас. д-р Надежда Данчева, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Мария Тодорова, ас. Лора Микова, ас. Малина Стойчева, Жанета Златева, Кристина Петрова, Красимира Фучеджиева, Теодора Кръстева, Христина Кукова, Мартин Ялъмов.

Планът е приет от Научния съвет на ИБЕ на 05.03.2020 г./протокол № 5.